

100 lat Państwowego Instytutu Geologicznego – doświadczenie i przyszłość

Jubileusz stulecia jest ważnym wydarzeniem dla każdej instytucji, wymagającym odpowiedniego uczczenia, przeprowadzenia swego rodzaju rachunku sumienia, dokonania bilansu – co udało się osiągnąć, czego nie zdołano zrobić – i zastanowienia się nad przyszłością. Nie inaczej taki jubileusz powinien być obchodzony również w Państwowym Instytucie Geologicznym, który łączy rolę państwowej służby geologicznej i jednostki naukowej. Ta koniunkcja jest nieodzowna – nie ma dobrze funkcjonującej jakiegokolwiek służby państwowej bez solidnego wsparcia naukowego w danej dziedzinie. Widzimy to dobitnie zwłaszcza obecnie, w okresie finalnego przygotowania tego numeru *Przeglądu Geologicznego*, kiedy szaleje pandemia koronawirusa COVID 19 i najcenniejsi są dobrze wyszkoleni pracownicy służby zdrowia, wspierani przez zespoły analityków i biotechnologów, starających się znaleźć optymalne sposoby leczenia.

Państwowy Instytut Geologiczny został otwarty 7 maja 1919 r., a jego oficjalne powołanie mocą uchwały Sejmu Ustawodawczego nastąpiło w dniu 30 maja tegoż roku. Początek maja to dobry czas na świętowanie; to kulminacja rozpędzającej się wiosny, Dzień Flagi i święto narodowe obchodzone w rocznicę uchwalenia *Konstytucji 3 maja*. Jednak w 2019 r. czas ten nie był radosny dla pracowników PIG. Wniesiony pod obrady Sejmu RP kilkanaście dni wcześniej projekt ustawy o Polskiej Agencji Geologicznej (PAG) zakładał jej utworzenie na gruzach instytutu. Im bliżej było daty oficjalnych obchodów setnej rocznicy powołania PIG, tym bardziej było wiadomo, że będzie to akademia ku czci, jakich w czasach uznawanych za słusznie minione było wiele, która przede wszystkim ma

służyć autopromocji decydentów, a pracownicy instytucji będą tu balastem. Z tego powodu 7 maja 2019 r., gdy w pięknej sali Muzeum Geologicznego PIG odbywały się oficjalne uroczystości, pracownicy instytutu spacerowali ulicami Rakowiecką i Wiśniową, protestując przeciwko procedowaniu ustawy o PAG i niszczeniu instytutu (ryc. 1).

Wnikliwym obserwatorom taki scenariusz obchodów wydawał się oczywisty, dlatego w wąskim gronie doświadczonych pracowników instytutu już wczesną wiosną 2019 r. została podjęta decyzja o organizacji alternatywnych obchodów stulecia PIG. Uznano, że najlepszą formą uświetnienia tego rodzaju jubileuszu, zgodną z tradycją instytutu, będzie sesja naukowa, na której nie tylko będą przedstawione największe osiągnięcia, ale również zostaną wytyczone kierunki badań na najbliższe lata. Na organizatora wydarzenia wybrano Sekcję Historii Nauk Geologicznych Polskiego Towarzystwa Geologicznego (PTG). Termin ustalono na 19 listopada, miesiąc niezwykle ważny w historii Polski.

Sesja naukowa zatytułowana *100 lat Państwowego Instytutu Geologicznego – doświadczenie i przyszłość* miała bardzo uroczystą oprawę i uczestniczyło w niej około 250 osób (ryc. 2), nie tylko obecnych i emerytowanych pracowników instytutu. Obecni byli liczni przedstawiciele świata nauki, reprezentujący m.in. Wydział Geologii Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Jagielloński, Akademię Górniczo-Hutniczą, Instytut Nauk Geologicznych PAN oraz Muzeum Ziemi PAN. Przemysł reprezentowali prezes PGNiG Piotr Woźniak i dr Cezary Bachowski z KGHM *Polska Miedź S.A.* Nie zabrakło również przedstawicieli

Ryc. 1. Rozpoczęcie sesji naukowej w PIG w dniu 19 listopada 2019 r. Obie fot. K. Wołkowicz
Fig. 1. Opening of the scientific session in PGI on November 19, 2019. Both photos by K. Wołkowicz

departamentów geologicznych Ministerstwa Środowiska oraz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Oficjalny list gratulacyjny nadesłał główny geolog kraju Piotr Dziadzio, który nie mógł uczestniczyć w spotkaniu z uwagi na wyjazd służbowy za granicę.

Spotkanie naukowe otworzyli prezes PTG prof. dr hab. Adam Gasiński i przewodniczący Sekcji Historii Nauk Geologicznych PTG dr hab. Stanisław Wołkowicz. Przewodniczącymi sesji naukowych byli wybitni profesorowie PIG: Anna Maliszewska, Krzysztof Jaworowski, Ryszard Wagner, a także Adam Gasiński, który w początkowej fazie swojej kariery zawodowej pracował w Oddziale Karpackim PIG w Krakowie. Wystąpienia naukowe poprzedził prof. K. Jaworowski znakomitym wstępem dotyczącym wydarzeń historycznych roku 1919, których kalendarium Czytelnik znajdzie w tym numerze *Przeglądu...* Prezentacje z tego spotkania są dostępne na stronie internetowej PIG (<https://www.pgi.gov.pl/aktualnosci> – 100 lat Państwowego Instytutu Geologicznego: doświadczenie i przyszłość. Spotkanie sekcji historii nauk geologicznych PTG; 02.12.2019). Symptomatyczne jest to, że prezentacje te, przekazane do Sekcji Informatyki instytutu, młodzi informatycy umieścili w folderze, który sami nazwali *100-lecie Prawdziwe*. Ta sesja naukowa zakończyła się międzypokoleniowym spotkaniem towarzyskim w niezwykle przyjacielskiej atmosferze.

Niniejszy numer *Przeglądu Geologicznego* w formalny sposób wieńczy rok obchodów stulecia Państwowego Instytutu Geologicznego, a treści w nim zawarte są spójne z artykułami o charakterze historycznym, przygotowanymi pod redakcją Tadeusza M. Peryta i zamieszczonymi w *Przeglądzie Geologicznym* nr 7 z 2019 r., oraz z cyklem artykułów publikowanych na łamach tegoż czasopisma od czerwca 2018 r. do grudnia 2019 r. w rubryce *100 lat Państwowego Instytutu Geologicznego – dla gospodarki, nauki i edukacji*. Zgodnie z intencją pomysłodawców spotkania naukowego, większość z referatów wygłoszonych na sesji 19 listopada 2019 r. została opublikowana w tegorocznym jubileuszowym numerze *Przeglądu...* w formie artykułów.

Zawartość tego numeru *Przeglądu...* nie ogranicza się do wspomnianej sesji naukowej, ale została wzbogacona o artykuły dotyczące badań geologicznych prowadzonych w oddziałach PIG: Dolnośląskim, Geologii Morza i Świątokrzyskim, a także o banku HYDRO i mapie geosrodowiskowej Polski oraz o historii pracowni mikropaleontologicznej. Cennym uzupełnieniem historii PIG jest artykuł o działalności kartograficznej naszych poprzedników w okresie tuż przed II wojną światową oraz w czasie okupacji, ilustrowany reprodukcjami nieznanymi dotąd rękopiśmiennych map, które znajdują się w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie. Wątek działalności podziemnej o zabarwieniu społeczno-patriotycznym jest kontynuowany na łamach tego numeru w artykule o aktywności Tymczasowej Komisji Zakładowej *Solidarności*, przede wszystkim w okresie stanu wojennego. Czytelnik znajdzie również obszerny artykuł o aktywności pracowników PIG poza granicami kraju.

Informacja o Państwowym Instytucie Geologicznym byłaby niepełna bez umieszczenia chociażby fragmentarycznej wzmianki o pozazawodowej sferze aktywności

Ryc. 2. Auditorium sesji naukowej w dniu 19 listopada 2019 r.

Fig. 2. Auditorium of the scientific session on November 19, 2019

obecnych i emerytowanych pracowników instytutu, dlatego też Czytelnik znajdzie w tym numerze notatki o działalności Stowarzyszenia Emerytowanych Pracowników PIG oraz o instytutowym chórze. Szczególnie ważne wydaje się być aktywizowanie naszych starszych kolegów i zachęta ze strony stowarzyszenia do przygotowywania i publikowania różnego rodzaju wspomnień. Wydane tomiki zawierają cenne informacje nie tylko o pracy geologów w Polsce i poza jej granicami, ale również wnikliwie spostrzeżenia i obserwacje poczynione w mongolskim stepie, afrykańskiej pustyni czy lodach Arktyki.

Wielu geologów potrafiło dobrze pisać. Niektórzy, jak Józef Siemiradzki – współpracownik, a przez krótki okres również pracownik PIG – pisali bardzo dużo i ciekawie. Inni, jak Hubert Sylwestrzak, łączyli w swoich książkach wiedzę geologiczną, ciekawostki naukowe i historyczne z własnymi przeżyciami. Dość częstym przejawem uzewnętrzniania zdolności na poły literackich były wiersze okolicznościowe, pisane np. z okazji doktoratów. Przykładem tego rodzaju aktywności jest zamieszczona w tym numerze *Ballada o doktoracie Andrzeja Bera*, która została napisana przez Barbarę Gronkowską-Krystek we współpracy z bohaterem tego wiersza. Również umiejętności plastyczne były i są nieobce wielu geologom. Jest to zresztą umiejętność bardzo przydatna, zwłaszcza geologom kartującym. W nieco odleglejszych czasach, gdy fotografia nie była tak powszechnie dostępna, jak jest to obecnie, szkice i rysunki dość obficie były zamieszczane w pracach naukowych. Do najbardziej uzdolnionych w tej dziedzinie pracowników instytutu należą niewątpliwie profesorowie Kazimierz Guzik i Stanisław Doktorowicz-Hrebnicki. Ich prace plastyczne były już reprodukowane w wydawnictwach PIG, natomiast w tym numerze *Przeglądu...* Czytelnik może zobaczyć kilka reprodukcji obrazów malującego hydrogeologa Zdzisława Mianowskiego oraz akwarelę wykonaną przez przedwcześnie zmarłego naszego kolegę Karola Sabatha.

Pełniąc gościnnie funkcję redaktora tego numeru *Przeglądu Geologicznego* mam nadzieję, że spełni on oczekiwania Czytelników, zarówno w sferze naukowej, informacyjnej, jak i estetycznej.

Stanisław Wołkowicz
Przewodniczący Sekcji Historii Nauk Geologicznych
Polskiego Towarzystwa Geologicznego